

שיעורי כזית ורביעית בסדר של פסח

שוע"ר סי' קצ

ד קידוש שבבית שאדם יוצא בו ידי חובתו יש אומרים ... המקדש בעצמו צריך לטעום כמלא לוגמיו ואם לאו לא יצא משום שנאמר זכור את יום השבת לקדשו ואמרו חכמים זכרוהו על היין כלומר על שתיית היין לכבוד היום ... בהבדלה אם לא טעם כמלא לוגמיו א"צ לחזור ולהבדיל שספק ברכות של דבריהם להקל.

ו אע"פ שטעימת כוס של ברכה די בכמלא לוגמיו בכוס של ברכת המזון טוב לשתות רביעית לצאת מידי ספק ברכה אחרונה שכמלא לוגמיו באדם בינוני הוא רוב רביעית שהוא יותר מכזית ומכזית עד רביעית יש מסתפקים אם צריך לברך ברכה אחרונה כמ"ש בסי' ר"י[נ].

שוע"ר סי' שסח

כמה הוא שיעור העירוב, בתחלתו בזמן שהם י"ח או פחות שיעורן כגרוגרת פת לכל אחד, ואם הם יותר מ"ח אפילו הם אלף או יותר שיעורו מזון ב' סעודות, שהם י"ח גרוגרות, שהם כששה ביצים בינונית פת, ויש אומרים שבי' סעודות הן כשמונה ביצים.

שוע"ר סי' תעב

יז כל אחד מדי' כוסות הללו צריך שיהיה בו לא פחות מרביעית יין.

יט יש אומרים שלכתחלה מצוה לשתות כל הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות. אף על פי שבקידוש של שאר ימים טובים ושבטות אפילו לכתחלה די בשתיית מלא לוגמיו דהיינו רוב רביעית, מכל מקום בד' כוסות של פסח החמירו חכמים לשתות כל הכוס לכתחלה, ובדיעבד ששתה רוב הכוס יצא, אבל אם לא שתה אלא חצי הכוס אפילו שחציו מחזיק כמה רביעיות לא יצא.

ויש חולקין על זה ואומרים שאף לכתחלה די בשתיית רוב רביעית אף אם הכוס מחזיק כמה רביעיות וכן עיקר וכן המנהג פשוט.

ומכל מקום טוב לחוש לסברא הראשונה וליקח כוס קטן ולשתות כולו ובמקומות שהיין ביוקר די בשתיית רובו.

וכל זה בגי' כוסות הראשונים אבל בכוס האחרון צריך לשתות רביעית שלם כדי שיוכל לברך ברכה האחרונה בלי שום פיקפוק כמו שנתבאר בסי' ק"צ לענין כוס ברכת המזון עיין שם.

כ צריך לזיז לכתחלה לשתות רוב הרביעית בבת אחת דהיינו שישתה אותו בשתיה אחת ולא יפסיקנו לשתית.

שוע"ר סי' תעג

טו וכיון שאכילה זו אינה אלא להתמיה את התינוקות לפיכך אין צריך כזית כשאר אכילות שבתורה שאינה נקראת אכילה בפחות מכזית אלא אפילו במשהו די להתמיה התינוקות.

יז וצריך שיהיה הירק ממיני ירקות שברכתן היא בורא פרי האדמה כשאוכלן חיים, כדי שיפטור מלברך בורא פרי האדמה על המרור שיאכל בתוך הסעודה. ואע"פ שמפסיק בינתיים בהגדה אין בכך כלום מטעם שיתבאר בסי' תע"ד. ולפיכך לא יברך בורא נפשות רבות אחר ירק זה אפילו אכל ממנו כזית כדי שלא יצטרך לברך בורא פרי האדמה על המרור. ואחר המרור גם כן אין צריך לברך בורא נפשות רבות אפילו אכל מהירק כזית, דכיון שהמרור נפטר בברכת בורא פרי האדמה שעל הירקות לכן גם הירקות נפטרים בברכה אחרונה של המרור, דהיינו בברכת המזון, שהמרור הוא בא בתוך הסעודה והוא טפל לסעודה ונפטר בברכת המזון כמו שאר פירות הבאים בתוך הסעודה שאין צריך לברך לאחריו שהם נפטרים בברכת המזון. ואם אירע שבירך בורא נפשות רבות אחר הירקות צריך לברך בורא פרי האדמה על המרור. וכן אם אין לו אלא ירקות שברכתן היא שהכל כשהם חיים צריך לברך בורא פרי האדמה על המרור.

ויש חולקים על כל זה ואומרים שכיון שמפסיקין הרבה בין אכילת הירקות לאכילת המרור בהגדה והלל לפיכך אין המרור נפטר בבורא פרי האדמה שעל הירקות, ומה שאין צריך לברך בורא פרי האדמה על המרור הוא משום שהמרור הוא מצרכי הסעודה, שחייב הוא לאכול מרור אחר המצה מיד, והרי הם כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה שאינם צריכים ברכה לפנייהם, שהם טפלים לפת ונפטרים בברכת המוציא כמו שנתבאר בסי' קע"ז, וכיון שהמרור אינו נפטר בברכת בורא פרי האדמה שעל הירקות חייב הוא לברך בורא נפשות רבות אחר הירקות אם אכל כזית.

יח ולענין הלכה יש לחוש לבי' הסברות, ולכן לא יאכל מהירקות כזית שלם שלא יצטרך לברך אחריו בורא נפשות רבות לפי סברא האחרונה. ואם אירע שאכל כזית לא יברך בורא נפשות רבות, שלא יברך לבטלה לפי סברא

הראשונה. ואם אירע שבירך בורא נפשות רבות, וכן אם אין לו אלא ירקות שברכתן שהכל כשהן חיים, אף על פי כן לא יברך בורא פרי האדמה על המרור שלא יברך לבטלה לפי סברא הב'.

שוע"ר סי' תעה

ו ושני כזית אלו צריך לאכלם ביחד דהיינו שיכניסם לפיו בבת אחת ... אבל אין צריך לבולעם בבת אחת אלא ירסקם בפיו ויבלע בתחלה כזית אחד כולו בבת אחת ואח"כ יבלע כזית השני בבת אחת.

ח וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא אכל אלא כזית אחד בלבד בין מהשלימה בין מהפרוסה ... יצא.

שוע"ר סי' תעז

ולכתחלה טוב לאכול שני זיתים אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח ואם קשה עליו לאכול שני כזיתים על כל פנים לא יפחות מכזית.

שוע"ר סי' תפו

א כזית האמור בכל מקום אינו לא קטן ולא גדול אלא בינוני וזה זית הנקרא אגורי ששמנו אגור בתוכו. ושיעורו יש אומרים שהוא כחצי ביצה.

ויש אומרים שהוא פחות מעט משליש, לפי מה שנתבאר בסימן שס"ח שמזון שתי סעודות של עירוב שהוא י"ח גרוגרות יש בהן כששה ביצים, אם כן הגרוגרת הוא שליש ביצה והזית הוא קטן מהגרוגרת. ולפי סברא הראשונה הי"ח גרוגרות של שני סעודות של עירוב הוא יותר מי"ח חצאי ביצה. וכבר נתבאר בסימן שס"ח ות"ט שהעיקר כהאומרים שאין צריך יותר מכששה ביצים לעירוב לפי שהעירוב הוא מדברי סופרים והולכין בו להקל. וא"כ במרור שהוא מדברי סופרים וכן כל דבר שהוא מדברי סופרים ששיעורו בכזית יש לסמוך על האומרים שהוא פחות מעט משליש ביצה. אבל במצה שהיא מן התורה וכן כל דבר שהוא מן התורה יש להחמיר כסברא הראשונה.

אבל לענין ברכה אחרונה וברכת המזון ששיעורו בכזית ספק ברכות להקל, ולא יברך עד שיאכל כחצי ביצה. ולכתחלה יש לזהר שלא להכניס עצמו לידי ספק ברכה ויאכל כחצי ביצה או הרבה פחות משליש ביצה בדבר שאין צריך כזית.

ב צריך לזהר כשמשער כזית בירקות שיוצא בהם ידי חובת מרור שימעך האויר שבין עלי הירקות, וישער שיעור כזית בירקות עצמם ולא באויר שביניהם. וכן אם יש חלל במצה אין החלל מצטרף לכזית וצריך למעכו (אבל אם אין חלל במצה אפילו היא רכה ועשויה כספוג אין צריך למעכו).